

TÜRKİYE'DEKİ PARLAMENTERLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISI: NİTEL ÇALIŞMA

GENDER PERCEPTION OF PARLIAMENTARIANS IN TURKEY: QUALITATIVE STUDY

Burcu Çimen¹
Hüsniye Dinç Kaya²

ÖZ

Toplumsal cinsiyet konusu son yıllarda oldukça vurgulanan ve gündemde bulunan bir konudur. Tarihsel süreç boyunca ataerkil yapı etkisiyle ikincil konumda olan kadınlar, günümüzde halen cinsiyetçi algıya ve onun yarattığı toplumsal baskıya karşı mücadelelerini sürdürmektedirler. Türkiye'de toplumsal cinsiyet algısı, karşımıza kadına karşı şiddet, namusun kadına atfı, namus cinayetleri, cam tavan, ücret eşitsizliği gibi çeşitli şekillerde çıkmaktadır. Türkiye'deki parlamenterlerin toplumsal cinsiyet hakkındaki görüşleri de Türkiye gündemi için oldukça önemlidir. Bu araştırma; Türkiye'deki parlamenterlerin, toplumsal cinsiyet algısını belirlemek amacı ile yapılmıştır. Bu araştırma, Ocak 2022- 2023 tarihleri arasında, nitel araştırmanın fenomenolojik araştırma deseni kullanılarak tasarlanmıştır. Araştırma örneklemini TBMM'nde görev yapan milletvekillerinden çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul etmiş 21 kişi oluşturmaktadır. Görüşmeler kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak, bireysel olarak gerçekleştirilmiştir. Türkiye'deki parlamenterlerin toplumsal cinsiyet algısı ile ilgili 6 ana kategori belirlenmiştir. Bu kategoriler; Türkiye'deki toplumsal cinsiyet algısı, siyasette cinsiyet eşitliği, kadın politikacıların hakları, Türkiye'de parlamenter olmak, kadın politikacıların başarı durumu, siyasette cinsiyetçi söylemlerdir. Cinsiyetin kadın ve erkek olarak iki cinsten oluştuğuna, kadına ve erkeğe yüklenen rollerin farklı olduğuna, kadınların daha çok ev ve aile hayatında erkeklerin ise kamusal ve sosyal alanda aktif olduğu bununla birlikte her cinsiyetin kendi alanında daha başarılı olduğu kanısının yaygın olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda kadın cinsiyete sahip parlamenterlere verilen görevlerin erkek parlamenterlere verilen görevlerden daha hafif ve alt makamlar olduğu, parlamentoda bulunma oranlarının oldukça düşük olduğu, kota uygulamasının getirilmediği ve erkek parlamenterlerin bu konudaki görüşlerinin olumsuz olduğu tüm bu görüşlerin ise toplumsal cinsiyete bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet, kadın, parlamenter, siyaset, toplumsal cinsiyet

ABSTRACT

The issue of gender is a topic that has been emphasized and on the agenda in recent years. Women, who have been in a secondary position with the effect of patriarchy throughout the historical process, continue their struggle against sexist perception and the social pressure it creates. The perception of gender in Turkey appears in various forms such as violence against women, attribution of honor to women, honor killings, glass ceiling, and wage inequality. The views of parliamentarians in Turkey on gender are also very important for Turkey's agenda. This research was conducted to determine the gender perception of parliamentarians in Turkey. This research was designed using the phenomenological research design of qualitative research between January 2022 and 2023. The research sample consists of 21 people who voluntarily agreed to participate in the study among the deputies serving in the Grand National Assembly of Turkey. Since there is no set rule for the sample size in qualitative research designs and the sample size has a flexible structure that can be decided in accordance with the research question and purpose, the sample size was obtained by the method of reaching theoretical saturation. The interviews were conducted individually using the personal information form and the semi-structured interview form. Six main categories related to the gender perception of parliamentarians in Turkey have been determined. These categories are gender perception in Turkey, gender equality in politics, rights of women politicians, being a parliamentarian in Turkey, the success status of women politicians, and sexist discourses in politics. It has been determined that gender consists of two sexes, men, and women, and that the roles assigned to men and women are different, Women are more active in home and family life, while men are active in public and social spheres. However, it has been concluded that each gender is more successful in its own field. Accordingly, it has been concluded that the duties assigned to female parliamentarians are lighter and lower than those assigned to male parliamentarians, their participation rates are quite low, the quota application has not been introduced, and the views of male parliamentarians on this issue are negative, and all these views are gender related.

Keywords: Sex, woman, parliamentarian, politics, gender

¹ İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, burcu.cimen06@outlook.com, ORCID ID: 0000-0002-5675-2602

² İstanbul Üniversitesi, husnyedinc@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0002-8461-643X

Sorumlu yazar / Corresponding Author: Hüsniye Dinç Kaya, e-posta: husnyedinc@hotmail.com,
Gönderilme /Submitted: 17.06.2023 **Kabul/ Accepted:** 10.06.2024

GİRİŞ

Toplumsal cinsiyet; kadın ve erkek olarak iki cinsiyete verilmiş kişilik özellikleri, cinse özel yapılandırılmış rol, davranış ve sorumluluklar olarak tanımlanmaktadır. Bundan dolayı toplumsal cinsiyeti tanımlarken biyolojik farklılıklardan değil toplumun kişiden beklediği davranışlar, roller, düşünceler ve beklentilerden bahsedilir (Coşkun ve Özdilek, 2012; Ecevit ve Bayrakçeken Tüzel, 2019). Kadın ve erkeğe toplum tarafından yüklenmiş kültürel anlamlar toplumsal cinsiyet kapsamında ele alınmaktadır (Ersoy, 2009).

Kamusal anlamda yer almanın toplumsal ve kültürel koşulları eril toplum yapısı tarafından belirlenmektedir (Altındal, 2022, s.1905). Toplum tarafından kadına yüklenen eş ve anne olmak, ev işlerini yapmak, çocukları büyütmek gibi görev ya da roller, onları çoğu zaman özel alanla sınırlandırmakta, kamusal alana ve çalışma hayatına katılmalarını büyük oranda zorlaştırmakta ve hatta kimi zaman engellemektedir (Öztepe, 2023). Bunun sonucunda kadınlar ya kamusal alanın kurallarını kabul etmek zorunda kalmakta ya da kamusal alanda yer almayarak evlerinde veya kısıtlı sosyal çevrelerde sosyalleşmektedirler (Altındal, 2022, s.1905).

Kadınlara yüklenmiş, alışlagelmiş durumlar, siyaset alanında ve mekanlarında da kendini göstermektedir. Kadınların ve erkeklerin

cinsiyetlerine dayanarak verilmiş sorumluluklar erkeklerin siyasette de egemen olmasını sağlamıştır. Kadınlar nüfus açısından dünya nüfusunun yarısını oluştursalar da sosyal ve ekonomik yönden düşük seviyede olduklarından dolayı siyasette de ayrımcılığa uğramaktadırlar. Bundan dolayı erkekler siyasette daha yüksek oranda yer almakta ve üst düzey görevlerde daha fazla bulunmaktadır. Kadınlar erkeklerin yaptığı işlerin aynısını yapabilmelerine karşın fırsat eşitsizliği sebebiyle erkeklerin gerisinde kalmaktadırlar (Güldü ve Ersoy Kart, 2010).

Türkiye'de kadınlar 1930 yılında yerel yönetimlerde seçme ve seçilme hakkını elde etmelerine rağmen, günümüze kadar yüksek bir siyasal temsil düzeyine ulaşmamıştır (Kaşıkırık ve Karaoğlu, 2021, s.7). Ataerkil denetim tarafından kontrol edilen tüm siyasal partilerde açıkça görüleceği üzere kadın sorunu daima arka plana atılmış ve bu cinsiyetçi yapı sorunu görmezden gelinmiştir. Halen kadınlar, önündeki toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklanarak siyaset alanında ya hiç bulunamamakta ya da erkeksi rol kalıpları çerçevesinde var olma mücadelesi vermektedirler (Altındal, 2009, s.351). Oysa nüfusun yarısını oluşturan kadınların seçimle ve atamayla gelinen tüm karar alma mekanizmalarında eşit temsili sürdürülebilir kalkınmanın ve muasır medeniyetler seviyesine ulaşmanın kritik göstergelerinden biridir (Kaşıkırık ve Karaoğlu, 2021, s.95).

Dünyada ve Türkiye’de kadınların yakın geçmiş dışında siyasete dahil olmadığı bir düzen hâkim olmuştur. Kadınların siyasette yer edinmeye başlamaları ve varlıklarını giderek artırmaları söz konusu olsa da kadınların siyasette önemli görevlere gelmelerini engelleyen yaklaşımın terk edildiğini söylemek güçtür.

Türkiye’de kadınlar ilk kez 1934 yılında yerel seçimlere ve 1935 yılında genel seçimlere katılabılmıştır. Türkiye tarihinde seçilmiş toplam 10.781 milletvekilinin sadece 494’ü yani %4,58’i kadın olabılmıştır (Deniz, 2007).

Türkiye’de kadın erkek eşitliği savunuculuğunun güçlü ve belirleyici hale gelişi 1990’ları bulmuştur. Bu dönemde kadınların siyasal haklarını ne kadar kullanabildiğine bakılırsa, bu konuda Türkiye’nin durumu çarpıcıdır. Özellikle kadınların parlamentodaki siyasal temsilinin düşüklüğü, bütün dünya ülkeleriyle karşılaştırıldığında, sorunun boyutlarını daha açık olarak gözler önüne sermektedir. Parlamentolar Arası Birlik’in (IPU) 2002 verilerine göre, kadınların temsili açısından dünya ortalaması %14,5; Avrupa ortalaması %16,8 iken Türkiye’de bu oran %4,4’de kalmıştır. Aynı veriler 2017 yılında sırasıyla %23,6 ve %27,2 olmuştur. Türkiye’de bu oran ancak %14,7’ye yükselbilmiştir. Bu oran ile Türkiye, toplumsal ve kültürel açıdan daha ileri olmakla övüldüğü Arap ülkelerinden (%17,5) bile geride kalmıştır.

Günümüzde Türkiye’de hekimlik, avukatlık, mimarlık, akademisyenlik gibi kariyer mesleklerde görev yapan kadınların oranının yüzde 30-40’larda olduğunu düşündüğümüzde bu potansiyelin siyasal temsile ve kamu kurumları yönetimlerine eşit yansımadağını görmekteyiz. 24 Haziran 2018 Genel Seçimlerinde TBMM’de kadın temsilci oranı %17,1 ile yasama tarihinin en yüksek oranına sahip olmuştur (Sancar ve ark., 2018).

Erkek üstünlüğünün yaygınlığına ilişkin uluslararası kurumların hazırladığı veriler açısından tek önemli endeks Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın Toplumsal Cinsiyet Normları Endeksi’dir. Bu endeks göre dünya nüfusunun yüzde 80’inden fazlasını kapsayan 75 ülkeden verilerle hazırlanmış bir analiz ve toplumsal inançların politika, iş ve eğitim gibi alanlarda cinsiyet eşitliğini nasıl engellediğini ölçmektedir. Endeks, erkekler ve kadınlar arasındaki eşitsizliğin ortadan kaldırılması yolunda yıllar içinde mesafe kat edilmesine rağmen, erkeklerin ve kadınların %90’ının kadınlara karşı bir tür önyargıya sahip olduğunu ortaya koyarken, kadınların eşitliğe ulaşma yolunda karşılaştığı görünmez engellere dair de yeni ipuçları vermektedir (Sancar, 2020). Endeks verilerine göre dünya, kadın ve erkek nüfusun en az yarısı, erkeklerin kadınlardan daha iyi politik lider olduğunu; %40’tan fazlası erkeklerin daha iyi iş yöneticisi olduğunu ve iş bulma sıkıntısı olduğunda erkeklerin öncelik

hakkı olması gerektiğini düşünmektedir (Sancar, 2020; Sancar ve Göç-Bilgin, 2021).

Türkiye’de 2018 yılında yapılan genel seçimlerde kadın milletvekili oranı %17,41’dir. Bu oranlar kadınların siyasette temsil edilmesine dair toplumsal cinsiyetin etkili olduğunu destekler niteliktedir. Gelişmiş ülkelerde bu oranlar daha yüksek olsa da (İsveç %47,3; Finlandiya %41,5; Norveç %40,8; Danimarka %37,4) yine de erkek egemen sistemin sürdüğü bilinmektedir (TBMM, 2018; Akarçay, 2019; BBC News Türkçe, 2018).

Bu çalışma, toplumsal cinsiyet konusunda Türkiye’de önemli bir görevde olup ulaşılması zor olan makamlardaki kişilerin görüşlerini yansıtması açısından literatüre katkı sağlayacaktır. Bu araştırma; Türkiye’deki parlamenterlerin, toplumsal cinsiyet algısını belirlemek amacı ile yapılmıştır.

2. GEREÇ VE YÖNTEMLER

Araştırmanın Türü

Çalışma nitel araştırma modelinde parlamenterlerin toplumsal cinsiyet algılarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve belge analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak

tanımlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Zamana, kültüre göre değişim gösteren toplumsal cinsiyet algısının kavranabilmesi için bu çalışma nitel araştırma yöntemi ve olgubilim (fenomenolojik) araştırma deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Fenomenolojik desen bireylerin yaşadığı deneyimleri detaylı bir şekilde araştırmayı ve bu deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını ortaya çıkarmayı amaçlayan nitel bir metodolojidir. Fenomenolojik desen, araştırmacıya bireylerin kişisel deneyimlerini anlama ve yorumlama imkânı sunar (Yalçiner, 2019).

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Niteliksel araştırmalarda, araştırma evreninin değişkenleri üzerine genellemelere varmaktan öte, küçük ölçekli bir çalışma ile ayrıntılı bir kavrayış amaçlanır. Ayrıca niteliksel araştırmalarda örneklem büyüklüğü için belirlenmiş bir kural bulunmaz. Nitel araştırmalarda araştırmada yer alan kişinin hakkında kapsamlı bilgilerin edinilmesi örneklem büyüklüğüne dair karar vermede genel kuraldır ve örneklem için yeterli sayı ve doyuruculuk esastır (Creswell, 2015; Yalçiner, 2019). Bundan dolayı örneklem büyüklüğü, araştırmacının toplanan verilerden dolgunluk sağlaması; teorik dolgunluk, yani verilerin yenilenmesi ve ek verilerin elde edilememesi ile sınırlandırılmaktadır (Aksayan vd, 2002; Kümbetoğlu, 2008).

Niteliksel araştırma tasarımları, örneklem büyüklüğü için belirlenmiş bir kuralın olmadığı, araştırma sorusu ve amacı doğrultusunda örneklem büyüklüğüne karar verilebilen, esnek bir yapıya sahiptir. Bu nitelikteki araştırmaların genellikle 5 ile 25 katılımcı gerektirdiği küçük bir örneklem grubu seçilerek araştırmanın yürütüldüğü belirtilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). TBMM’de 582 parlamenter olup bu parlamenterlerin %17,35’i (n=101) kadın, %82,65 (n=481)’inin erkek olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada örneklem büyüklüğüne teorik doygunluğa ulaşma yöntemi ile ulaşılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın çalışma grubunu araştırmaya katılmaya gönüllü olan parlamenterler oluşturmuştur.

Katılımcıların demografik bilgilerine ilişkin verilerin frekans analizi yapılmıştır. Buna göre katılımcıların 15’i (%71,4) erkek, 6’sı (%28,6) kadındır. Katılımcıların yaş grubu dağılımları; 10 katılımcı (%47,6) 46-55 yaş grubunda ve 8 katılımcı (%38,1) 56-65 yaş grubu aralığındadır. Öğrenim düzeyi dağılımı; 13’ü (%61,9) lisans mezunu, 7’si (%33,3) yüksek lisans mezunu ve 1’i (%4,8) doktora mezunudur. Katılımcıların asıl mesleklerine ilişkin; en yoğun meslek 8 katılımcı (%38,1) ile avukat, 3 katılımcı (%14,3) iş insanı, 2 katılımcı (%9,5) öğretmen ve 2 katılımcı (%9,5) sadece milletvekili olarak belirtmiştir. Katılımcıların yaşadıkları bölgeye ilişkin olarak en yoğun il Ankara’dır (%66,7) ve ardından %14,3 ile İstanbul’dur. Çalışmaya

katılanların evlilik durumlarına ilişkin ise; tamamının (%100; n=21) medeni durumu “evli” ve çocuk sahibidir. Çocuk sayısı yoğun olarak 3 (%42,9; n=9) ve 2 (%33,3; n=7)’dir. Katılımcıların evlilik yılı yoğun olarak yani %85’inin 15 yılı ve üzeridir.

Verilerin Toplanması

Araştırmadaki verilen toplanması için Şubat-Haziran 2022 tarihleri arasında katılımcılarla yüz yüze görüşme yapılmıştır. Katılımcıların kendilerinden kişisel bilgi formlarını doldurmaları istenmiştir. Sonrasında yedi açık uçlu soruyu içeren yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları katılımcılara sorulmuş ve cevapları ses kaydı veya yazı ile kaydedilmiştir.

Ses ve Görüntü Kayıt Cihazı: İzin veren parlamenterlerden ses kaydı alınmıştır. Bazı parlamenterler ise soru-cevap şeklinde araştırmacı ile konuşarak not alınmasını kabul etmiştir. Görüntü kaydı yapılmamış fakat bazı görüşmeler sonrasında fotoğraf çekimi yapılarak kayıt alınmıştır.

Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu: Araştırma hususunda bilgilendirilme yapılmış, bilgilendirme sonrasında çalışmaya katılmayı kabul eden milletvekillerine Bilgilendirilmiş Onam Formu ’nu imzalamaları istenmiştir. Onamı alınan milletvekilleri çalışmaya dahil edilmiştir.

Kişisel Bilgi Toplama Formu ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu: Veriler

derinlemesine görüşme yöntemi, ses kaydı cihazı ve yazı aracılığıyla toplanmıştır. Derinlemesine görüşme, nitel araştırmalarda en sık kullanılan veri toplama aracıdır. Karmaşık ve insanların duyarlı oldukları konuların bire bir görüşülerek derinlemesine incelenmesidir. Bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikayetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmek için etkili bir yöntemdir. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Kişisel bilgi toplama formu parlamenterlerin kişisel özelliklerinin (meslek, çocuk sayısı, ikametgâh, cinsiyet vb.) sorulduğu 10 sorudan oluşmuş bir formdur. Yarı yapılandırılmış görüşme formu ise parlamenterlerin toplumsal cinsiyet algısını ölçecek 7 açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Nitel araştırmalarda yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanılması konuya dair birçok görüş elde etmek için ve esnek cevaplar alabilmek için kolaylık sağlamaktadır.

Verilerin Değerlendirilmesi

Verileri analiz etme, sorulara verilen cevapları yorumlama sürecidir. Veri anlamını yorumlama, katılımcıların verdiği cevaplar ile daha önceden yapılmış çalışmaları kıyaslamayı ve yorumlamayı kapsamaktadır. Mevcut çalışmadan elde edilen cevaplar öncelikle harfi harfine yazılmıştır. Her bir katılımcı parlamenter için ortalama 3 sayfa cevap bilgisayar ortamında

yazıya dökülmüştür ve toplamda 74 sayfa metin oluşmuştur. Cevaplardaki ifadeler anlamları açısından kodlanmış, kodların benzerliğiyle kategoriler ve alt kategoriler belirlenmiştir. Kategoriler ve alt kategorilerin uygunluğunu değerlendirmek için konu ile ilgili 2 akademisyenden destek alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesi yaklaşık iki buçuk ay sürmüştür. Demografik verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, nitel verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Görüşme yapılan ya da gözlenen bireylerin ifadelerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak için doğrudan alıntılara daha fazla yer verilmiştir. Veriler, MAXQDA Analytics Pro Nitel Veri Analizi Programına aktarılarak kodlama yapılmıştır. Çalışma Consolidated Criteria for Reporting Qualitative Research (COREQ) kontrol listesine göre raporlanmıştır.

Etik İzin

Çalışma için öncelikle Sabahattin Zaim Üniversitesi Etik Kurulu'ndan etik izin alınmıştır (İzin Tarihi-31.08.2022 Sayı-2022/07). Ayrıca çalışmanın gerçekleştirildiği kurum olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden kurum izni sözlü olarak alınmıştır. Yüz yüze görüşme tekniği ile yapılan derinlemesine görüşmelerde katılımcılardan hem sözlü hem de yazılı onam (aydınlatılmış onam) alınmıştır. Ayrıca görüşmeler esnasında, katılımcıların izni ile ses kaydı veya yazılı kayıt alınmıştır. Çalışma

Helsinki Deklarasyonu Prensipleri 'ne uygun şekilde gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın sınırlılıkları

Fenomenoloji araştırmaları, bir olguyu daha kapsamlı anlamamıza ve tanımlamamıza yardım edecek ve olgu ile alakalı açıklamalar, örnekler ve yaşanmışlıklar ortaya çıkarırken kesin ve herkesçe kabul edilebilecek sonuçlar ortaya koymamaktadır. Ayrıca sonuçlar tüm topluma genellenememektedir. Bu çalışmada karşılaşılan

bir diğer sınırlılık ise toplumsal cinsiyet kavramının hassas bir konu olması nedeniyle bazı parlamenterlerin görüş bildirmekten kaçınmaları olmuştur.

3. BULGULAR

Katılımcılara İlişkin Niteliksel Bulgular

Araştırmada; görüşme kapsamında 6 tema, 15 üst kategori ve 40 alt kategori belirlenmiştir (Tablo 1).

Tema	Kategori	Alt Kategori
Türkiye’deki Toplumsal Cinsiyet Algısı	Cinsiyet Tanımları	Biyolojik cinsiyet
		Geleneksel cinsiyet
	Roller	Geleneksel roller
		Toplumsal roller
	Eşitlik	Kültürel roller
		Fırsat eşitliği
Siyasette Eşitliği	Ayrımcılık	Ayrımcılık
		Kadına yönelik pozitif ayrımcılık
		Sınıfsal ayrımcılık
	Eşitlik	Geleneksel ayrımcılık
		Fırsat eşitliği
		Tam eşitlik
Kadın Politikacıların Hakları	Temsiliyet/ Seçilme	Nispi eşitlik
		Eşitsizlik
	Eşitlik	Temsiliyet oranı
		Temsiliyet şansı
		Hukuki eşitlik
		Tam eşitlik
Türkiye’de Parlamenter Olmak	Toplumsal	Eşitsizlik
		Toplumsal normlar
		Geleneksel beklentiler
	Kültürel	Cinsiyet eşitliği
		Ebeveynlik rolleri
		Ataerkil
Kadın Politikacıların Başarı Durumu	Atfedilen Başarı Türleri	Niteliksel başarı
		Mental-duygusal başarı
		Rol model kadınların başarısı
		Cinsiyet rollerine dayalı başarı
	Kadınlara Yönelik Uygulamalar	Kadın kotası
		Kadın kolları örgütlenmeleri
Siyasette Cinsiyetçi Söylemler	Kadınları Küçümseyen Söylemler	Kadın gibi ağlama
		Erkek gibi kadın
		Hitaplarda “kadın” vurgusu
	Erkekleri Yücelten Söylemler	Erkek işi
		Adam gibi
		Adam ol
	Cinsiyete Dayalı Ayrımcı İfadeler	Kadınlara pozitif ayrımcılık
		Cinsiyetçi hitaplar
		Cinsiyetçi argo söylemler
	Kadın-erkek fırsat eşitliği	

Araştırmada ilk olarak “Türkiye’deki Toplumsal Cinsiyet Algısı” teması altında Cinsiyet

Tanımları üst kategorisi; Biyolojik cinsiyet ile Geleneksel cinsiyet alt kategorileri; Roller üst

kategorisi altında Geleneksel roller, Toplumsal roller ve Kültürel roller alt kategorileri; Eşitlik üst kategorisi altında Fırsat eşitliği, ayrımcılık ve ataerkil alt kategorileri belirlenmiştir.

Toplumsal roller vurgusu yapan katılımcılar şu ifadeleri aktarmıştır:

“Dünyada da Türkiye’de de toplumsal kadın ve erkeğe cinsiyete dayalı farklı sorumluluklar yükler. Toplumun bireyden beklentileri olur, bu sorumluluk ve beklentiler kadın ve erkeğe arasında eşitsizliğe yol açabilir. Halbuki kadın ve erkek yaşama katılmada ve haklarda eşit olmaları gerekir. Ülkemizde bu yolda çok önemli gelişmeler sağlanmıştır. Toplum dinamik bir yapı, bu yapıda çok daha fazla gelişmelerde olması gerekir. Bu hem kanunlarda bu yaklaşımın olması hem de vatandaşlarımızın ruh yapısına bu yaklaşımın yerleşmesi ile mümkündür” (K10).

“Toplumsal cinsiyeti toplumun cinsiyetlere atfettikleri özellikle ilişkilidir. Örneğin kadınların hassas, sevecen, bağımlı olması beklenirken erkeklerin ise atılgan, güçlü, saldırgan olmasının beklenmesi gibi yani kadınlardan başka erkeklerden başka özelliklerin beklenmesidir. Diğer bir ifadeyle, toplumun etkisiyle kadın ve erkeklerin nasıl olması gerektiğine ilişkin zihinlerimizde oluşturduğumuz sabit resimleri çağırıyor” (K12).

Toplumsal roller genellikle ideal erkekle kadın arasında bulunması gerektiğine inanılan farklılıklarla ilgilidir. Bu farklılıkların hayata yansıyan boyutunu göstermektedir. Bu araştırma bulguları, parlamenterlerin insanının toplumsal cinsiyet bağlamında sahip olduğu düşünce ve tutumların neler olduğunu, bu düşünce ve tutumların cinsiyet rollerinin şekillenmesine ve bireylerin cinsiyet temelinde ayrışmasına nasıl yansıdığını tespit etmektedir. Kuşku yok ki, olgu tanımlanır ve toplumsal roller bağlamında şekillenen sorunların kaynağı ve niteliği anlaşılırsa, çözüm önerilerinde bulunulması kolaylaşacaktır.

Biyolojik cinsiyet ile ilgili katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Toplumsal cinsiyet yani herkesin kabul ettiği cinsiyet gibi anlaşılıyor ama kamuoyunun anladığı farklı bir şey, insanlar kadın ve erkekten oluşur toplumsal cinsiyeti anlatmaya çalışanlar yaratılıştan değil hissettiği gibi bir cinsiyete sahip olmaz düşüncesini ortaya koymaya çalışıyorlar bunu doğru bulmadığımı ifade ediyorum” (K5).

“Toplumsal cinsiyet kavramı yaradılışın gereği olarak. Kadın ve erkek olmak üzere iki farklı cinsiyet kavramını ayrıştırmaktadır” (K11).

Biyolojik cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki anatomik farkı ifade ederken, toplumsal cinsiyet; kadın ve erkek arasındaki toplumsal inşa farkını ifade etmektedir. Bu kavramların bazı

katılımcılar tarafından doğru tanımlandığı bazılarında ise birbirine karıştırıldığı gözlenmiştir. Cinsiyet, bireyin kadın ya da erkek oluşunun biyolojik, fizyolojik ve genetik boyutlarını ifade etmektedir. Temelde cinsiyet, kadın ve erkeğin biyolojik farklılıklarını ifade eder. Örneğin, bebeğin cinsel organına göre biyolojik cinsiyetinin ayrımı yapılı ve kimliğine işlenir. Kişinin biyolojik cinsiyetine göre toplumun oluşturduğu ve günlük yaşamda kadın ya da erkek olmaktan bahsedilen kavram ise toplumsal cinsiyeti ifade eder (Bakırcı, 2019).

Bazı katılımcılar ise bunu bir adım öteye taşıyarak ülke içerisindeki farklı kültürler bulunduğunu ve her birinin kültürel rol ve beklentilere sahip olduğunu vurgulamıştır. Kültür kavramı ile toplumsal cinsiyet arasında doğrudan bir ilişki vardır. İnsanlık tarihi boyunca her toplumun toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin oluşturduğu bir değer, norm ve anlamlar bütünü vardır. Bütün toplumların buna ilişkin olarak her bireyin toplumsal cinsiyet rollerinden beklenen rol davranışları bulunmaktadır. Her toplum alışkanlıklarını veya geleneklerini devam ettirmekten yanadır. Her toplum içerisindeki toplumsal cinsiyet rolleri de bu alışkanlıklar veya gelenekler neticesinde öğrenme ve öğretme şeklinde kazandırılır (Şahin, 2019). Buna ilişkin olarak şu ifadeler aktarılmıştır:

“Türk kültürü de İslam dini emri de kadınlara değer vermek, kıymet vermek düsturuna haizdir. Türkiye’de bölgelerimize göre toplumsal cinsiyet algısı farklılık gösterebiliyor, kültüre göre farklılıklar var elbette” (K1).

“Toplumsal cinsiyet bana kadın ve erkeğin toplumun beklentileri doğrultusunda şekillenen farklılığını çağırıyor. Türkiye’de zengin bir kültürel çeşitlilik olduğundan her kesimde farklı bir yankı uyandırdığını biliyorum” (K15).

“Siyasette Cinsiyet Eşitliği” teması altında Ayrımcılık üst kategorisi; Kadına yönelik pozitif ayrımcılık, Sınıfsal ayrımcılık ile Geleneksel ayrımcılık alt kategorileri; Eşitlik üst kategorisi altında Fırsat eşitliği, Tam eşitlik, Nispi eşitlik ve Eşitsizlik alt kategorileri belirlenmiştir. Bu doğrultuda görüş belirten katılımcılar şu ifadeleri aktarmıştır:

“Bu soruyu daha çok kadın siyasetçilerimiz cevaplamalı diye düşünüyorum. Bizler kadınların siyasi hayata katılımları hususunda Ak Parti olarak onları destekliyor, her hususta yardımcı olmaya çalışıyoruz. Son dönemde partimiz 54 kadın milletvekili ile TBMM’de temsil edilmektedir. 600 parlamentere sahip TBMM’de toplam kadın milletvekili sayısı ise 101’dir.Yani %50 kadın milletvekili AK Parti çatısı altında siyaset yapmaktadır. Çanakkale özelinde ise; sadece son 5 yıla baktığımızda partimizin il başkanının kadın olması, mevcut milletvekilimizden birinin kadın olması ve her

dönem belediye meclis ve il genel meclis üyeleri arasında onlarca kadın siyasetçimizin yer alması uyguladığımız politikaların ve verdiğimiz desteğin bir göstergesidir” (K1).

“Politika içerisinde herhangi bir cinsiyet ayrımcılığı olduğuna inanmıyorum. Aksine bir cinsiyet eşitliği bulunmaktadır. Günümüz siyasetinde kadınlarımız da erkeklerimizde muhtarlıklardan başlamak üzere şartlarını sağladığı her alanda aday olabilmekte ve seçilebilmekte olduğunu görüyoruz. Bu durumda cinsiyet politikada cinsiyet ayrımcılığı olmadığını bizlere göstermektedir” (K21).

K15 ise kendi sosyal çevresindeki cinsiyet eşitliği algısı dahilinde yanıt vermiştir:

“Benim yetiştirilme şeklimde kadın veya erkek şunu yapar/yapamaz diye bir düşünce olmadı. Böyle bir algıyla büyümediğim için, siyasette ya da herhangi bir alanda kadınlar ile erkekler arasında bir ayırım olduğunu düşünmüyorum” (K15).

Erkek egemenliği olduğunu belirten katılımcılar ise şu ifadeleri aktarmıştır:

“Siyasette cinsiyet eşitliği düşünmüyorum öyle olsaydı mecliste milletvekili aritmetiği eşit olurdu. Fakat bizde %17,41 kadın %82,59 erkek milletvekili bulunmaktadır” (K9).

“Şöyle sadece siyasette değil her yerde cinsiyet ayrımcılığı olduğunu düşünüyorum. Kadınlarında bu konuda her zaman için ikinci

plana atıldığını düşünüyorum şöyle siyasette kadınlara her zaman tam bir görev verilmediğini hani ilk önce verilecek görevlerde, önce erkekler değerlendiriliyor sonrasında da hadi yapalım bunu da bir bayana verelim dediklerini hissederek o şekilde düşünüyorum bizi her zaman ikinci planda düşünüyorlar, mesela kadın erkek eşitliği komisyonunda bile kadınların ağırlıklı olduğunu görebiliyorsun ama diğer komisyonların hepsinde erkekler ön planda siyasette bu böyle” (K14).

Günümüzde siyasette cinsiyet eşitsizliği devam etmekte olup kadının siyasal katılımı hala erkeklerle eşit düzeye gelememiştir. Çoğu toplumda, uzun süreler, yasal düzenlemelere rağmen siyasetin erkeklere ait bir iş olduğu anlayışı egemen olmuştur. Kadınların siyasal bakımdan erkeklerle eşit olduğu görüşü yaygınlaştıktan sonra da çok sayıda sosyal ve ekonomik faktör, kadınların siyasal katılmasını azaltıcı yönde etkide bulunmuştur. Özellikle seçilme hakkından yararlanma ve siyasal karar mekanizmalarında yer alma konusunda cinsler arası eşitsizlik geçmişte olduğu gibi yüzyılımızda da hala devam etmekte ve kadınlar ikincil konuma itilmektedir. Kadın, aday olarak siyasette yer alma cesaretini gösterememektedir. Kadının özel alanın dışında kamusal alanda erkeğe göre daha az yer alabilmesi; siyasi ilgi eksikliği, eğitim seviyesinin düşüklüğü, gelir düzeyinin düşüklüğü, yasalardaki ayrımcı hükümler, ailevi sorumluluklar, ayrımcı cinsel

yargılar, cinsiyet rollerinin sosyalleşmesi ve siyasal sistemlerle yeterince bağ kuramamaktan kaynaklanmaktadır (Erzen, 2019).

“Kadın Politikacıların Hakları” teması altında Temsiliyet/ Seçilme üst kategorisi; Temsiliyet oranı ile Temsiliyet şansı alt kategorileri; Eşitlik üst kategorisi altında Hukuki eşitlik, Tam eşitlik ve Eşitsizlik alt kategorileri belirlenmiştir.

Eşitlik vurgusu yapan katılımcılar genel olarak hukuki eşitlik kavramı çerçevesinde yanıt vermişlerdir. K18 ise rol model kadın politikacıları işaret ederek eşitlik vurgusu yapmıştır. Bu doğrultuda katılımcılar şu ifadeleri aktarmıştır:

“Ülkemizde kadınlara seçme ve seçilme hakkı batılı ülkelerden çok daha önce verilerek bir hak olarak sağlanmıştır. Her siyasi parti kadın ve erkek seçmene bu konuda yeterli hakkı tanımaktadır” (K11).

“Hiçbir fark görmüyorum. Kadın politikacıların da erkek politikacıların da her alanda siyaset yapabildiklerine ve başarılı olabildiklerine şahit olmaktayız. Kadın bakan, başbakanlar olduğu gibi bu görevleri yapan erkekler de var” (K18).

“Politika içerisinde ister kadın ister erkek olsun, alanında uzman herkes eşit haklara sahiptir. Uygulamalarda da gördüğümüz üzere işinin ehli olduğu sürece politikanın her kademesinde ister parti yönetimleri olsun ister parlamentoda olsun, isterse kabinede olsun herkese görev verildiğini net bir şekilde görebiliyoruz” (K21).

“Günümüz koşullarında siyasal hayatta kadın politikacıların erkek politikacılar ile karşılaştırıldığında eşit haklara sahip olduğu izlenimi hakimdir. Ancak toplumsal cinsiyetin dayatmış olduğu zorluklar nedeniyle özellikle eril gücü elinde bulunduran iktidar kadın öznesini erkek formel yapısına kavuşturmaya itmektedir. Kadın lider profilleri göz önüne alındığında kısa saçlı, bakın karakterli ve eril enerjisi yüksek aktörlerin siyaset sahnesinde başarılı olabileceği kanısı yüksektir” (K20).

Türkiye’de kadın hakları konusunda yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Ancak anayasada eşit konumda yer almalarına karşın bazı haklardan kadınlar yeterince yararlanamamaktadır. Siyasi haklar da bunların başında gelmektedir. Kadın politikacıların hukuken eşit haklara sahip olduğu görüşü yaygın olmasına karşın önemli görevlerde yer alan kadın politikacı sayısının azlığı kadınların cinsiyet açısından dezavantajlı konumda olduklarını göstermektedir.

“Türkiye’de Parlamenter Olmak” teması altında Toplumsal üst kategorisi; Toplumsal normlar, Geleneksel beklentiler ve Cinsiyet eşitliği alt kategorileri; Kültürel üst kategorisi altında Ebeveynlik rolleri ile Ataerkil alt kategorileri belirlenmiştir. Bu doğrultuda görüş belirten katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“Parlamenter olmanın doğası gereği zorlukları var. Kadın olmanın ailede sorumlulukları çok

fazla. Bundan kaynaklı ekstra bir külfeti olduğunu düşünüyorum” (K15).

“Yani kendim için yani bir erkek parlamenter olarak yaşadığım bir güçlüğü ifade edemem yani her hangi bir güçlük yaşadığımı söyleyemem , ama kadınların yani kadın politikacıların bireysel olarak değişebilir genel olarak kadın milletvekillerinin yaşadığı güçlükler içinde bir şey söylemem yani kendi özel şartları itibari ile güçlükleri olabilir ama parlamenter olarak parlamenter sıfatı ile herhangi bir ortamda yer almasına mani olacak bir durum görmüyorum yani özel şartları hakikatten şimdi erkek parlamenterler çocukları ile aileleriyle sorunları varsa daha çok anneleri eşleri ilgileniyor yürütüyor” (K2).

“Ben bir erkek olarak cevap veriyorum yaşadığım güçlükler yok” (K16).

Türkiye’de erkek parlamenterlerin parlamenter olmak ile ilgili sorun yaşamadıkları ancak kadınların farklı rollerinin (ebeveyn olmak, aile sorumlulukları gibi) olması nedeniyle kadın parlamenterlerin zorlandıkları ve ekstra güç sarf etmeleri gerektiği vurgulanmaktadır.

“Kadın Politikacıların Başarı Durumu” teması altında Atfedilen Başarı Türleri üst kategorisi; Niteliksel başarı, Mental-Duygusal başarı, Rol model kadınların başarısı ve Cinsiyet rollerine dayalı başarı alt kategorileri; Kadınlara Yönelik Uygulamalar üst kategorisi altında Kadın kotası

ile Kadın Kolları örgütlenmeleri alt kategorileri belirlenmiştir.

“Önceki dönem Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Gaziantep’in İlk kadın Milletvekiliği ve şimdi ise Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanlığı görevini yürüten Fatma Şahin başarılı bir arkadaşımız. Kendisinin gerek bakanlığında gerekse diğer görevlerinde yaptıkları ile tüm kadınlara ilham olabilecek bir siyasi hayata sahip olduğunu düşünüyorum” (K4).

“Evet başta Fatma Şahin benim için çok güzel bir örnektir seçmenleri tarafından çokça sevilir şu an belediye başkanı olarak çok da güzel faaliyetler yürüttüğünü biliyorum” (K14).

“Türkiye’de kadın parlamenterler elbette başarılıdırlar. Ülkemiz siyasi hayatına damga vurmuş kadın parlamenterlerimiz vardır. İsim vererek birisini diğerine tercih etmeyi doğru bulmuyorum” (K18).

Parlamenterlerin genellikle birkaç başarılı kadının ismini zikrettiği ve ne yazık ki başarılı olarak nitelendirdikleri kadın sayısının azlığı dikkat çekmektedir. Bu durum kadınların önemli görevlere getirilmediklerini göstermektedir. Türkiye’de siyasal kararlara katılımında toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleşme düzeyini belirleyen temel faktör siyasal partilerin ideolojileri ve eşitlik politikalarını uygulama kararlılığıdır. Bunun yanı sıra, seçim sisteminin, kadın adayların yer almasına daha fazla olanak

tanıyan “geniş bölge-liste usulü-oranlı temsil” usulüne göre yapılıp yapılmadığı; seçimlerde kadın aday oranı ve kadın adayların listedeki yeri (fırsat eşitliği) ve siyasal partilerin aday listelerinde cinsiyet/kadın kotası uygulayıp uygulamadığı da diğer belirleyici faktörlerdir (Sancar ve ark., 2018).

Son olarak da “Siyasette Cinsiyetçi Söylemler” teması altında Kadınları Küçümseyen Söylemler üst kategorisi; Kadın gibi ağlama, Erkek gibi kadın ile Hitaplarda “kadın” vurgusu alt kategorileri; Erkekleri Yücelten Söylemler üst kategorisi altında Erkek işi, Adam gibi ile Adam ol alt kategorileri ve Kadın-erkek fırsat eşitliği üst kategorisi belirlenmiştir.

“Kadınlara haksızlık yapıyorsunuz, kadınları hor görüyorsunuz diye ifade kullanıyorlar bu açıkçası bir istismar tarzı istismar cümleleri yani bir cinsiyet üzerinden siyaset yapılması istismarında var olduğunu ortaya koyan önemli özellikler diyebiliriz” (K5).

“Bu konuda son yıllarda oldukça gelişme kaydedildiği için çok cinsiyetçi yaklaşım olmakla birlikte, erkek milletvekilleri bazen kadın vekilsin, kadın olduğunu bil ona göre konuş gibi cümleleri kuranlar oluyor” (K10).

“Adam gibi” kalıbı toplumun her kesiminde olduğu gibi siyasette de kullanılıyor” (K4).

“Erkek gibi kadın, adam gibi siyasetçi gibi toplumsal cinsiyetçi söylemlerle çok fazla karşılaşıyoruz” (K12).

Siyasette oluşan bu cinsiyetçi söylemler, kadınların, siyasi alandan uzaklaştırılmasına, toplumsal cinsiyet eşitliği kavramının içinin boş kalmasına ve toplumsal düzene dair verilecek kararlarda eşit söz hakkına sahip olamamasına neden olmaktadır. Siyaset, eril unsurlardan beslenen bir alandır. Hem iktidar hem muhalefet, çatışma konusu üzerinden cinsiyetçi söylemlerde bulunmaktadır. Böylece taraflar, bireylerin siyasi kararlarını kontrol edebilmek adına hegemonik bir ortam oluşturarak yönlendirme yapabilmektedir. Böylelikle, erkeklik ve erkek cinsiyeti siyasal otoritelerin elinde önemli bir kaynak haline gelmektedir (Ünüvar, 2021; Memiş, 2017).

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde en sık tekrarlanan kelime "kadın"dır. Kadın dışında "cinsiyet", "erkek", "Türkiye", "toplumsal", "siyaset", "güçlükler", "eşitlik", "ayrımcılık", "hak", "temsil", "fırsat", "eril", "kota", "pozitif", "yazık", "anne" kavramları en sık kullanılan kelimeler olarak öne çıkmaktadır.

4. TARTIŞMA

Araştırmamızın bulguları toplumsal cinsiyet kuramlarından toplumsal cinsiyet şeması kuramı ile paralellik göstermektedir. Toplumsal cinsiyet şeması kuramı; kendilik oluşumu ve tüm bilgiyi kültürün kadına ve erkeğe yüklediği kodlardan aldığını, kadınların ve erkeklerin toplumdaki yeri, yapacakları işlerin cinsiyetlerine göre ayrıştırıldığını, çocukların kadın ve erkeğe

verilen görev ve sorumluluklar çerçevesinde geliştiğini savunmaktadır. Bu kurama göre birey çevreden gelen bilgileri mevcut cinsiyet temasına göre uyarlar ve kodlar. Örnek verecek olursak erkeklerin güçlü olmalarını gerektiği düşüncesi kızların ise nazik olmaları gerektiği düşüncesi çocukluktan itibaren kişilerin kodlarına işlenir. Çocukların benlik kavramları cinsiyete göre gelişmiş ve zihinlerinde farklı iki cinsiyet teması yaratılmıştır (Dökmen, 2010).

Araştırmada katılımcıların toplumsal cinsiyet algısına ilişkin olarak algıladıkları bazı farklılıklar belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyetin toplumun kişilere attığı roller ve beklentileri üzerinden algılandığı görüşü oldukça yaygındır. Bazı ifadelerde bu algının sadece Türkiye’de değil Dünyanın her yerinde geçerli olduğu vurgulanmıştır. Bu doğrultuda toplumsal ve kültürel roller ile biyolojik cinsiyet kavramlarının ön plana çıktığı ve toplumsal cinsiyet şeması kuramı ile paralellik gösterdiği anlaşılmıştır.

Toplumsal roller vurgusu yapan katılımcılar şu ifadeleri aktarmıştır: “Dünyada da Türkiye’de de toplumsal kadın ve erkeğe cinsiyete dayalı farklı sorumluluklar yükler. Toplumun bireyden beklentileri olur, bu sorumluluk ve beklentiler kadın ve erkeğe arasında eşitsizliğe yol açabilir. Halbuki kadın ve erkek yaşama katılmada ve haklarda eşit olmaları gerekir. Ülkemizde bu yolda çok önemli gelişmeler sağlanmıştır.

Toplum dinamik bir yapı, bu yapıda çok daha fazla gelişmelerde olması gerekir. Bu hem kanunlarda bu yaklaşımın olması hem de vatandaşlarımızın ruh yapısına bu yaklaşımın yerleşmesi ile mümkündür” (K10, Kadın).

Çalışmaya katılan parlamenterlerin yaklaşık %75’i erkektir. Katılımcıların yaş grupları, genel itibariyle 46-65 arasındadır. Öğrenim düzeyleri çoğunlukla lisans mezunu bununla birlikte yüksek lisans ve doktora mezunları da bulunmaktadır. Katılımcıların asıl meslekleri genellikle avukat, öğretmen, iş insanıdır. Katılımcıların en yoğun yaşadıkları bölge TBMM bulunmasından kaynaklı olacaktır ki Ankara ikinci sırada İstanbul’dur. Araştırmaya katılanların tamamı evli ve çocuk sahibidir. Bununla birlikte evlilik sürelerinde oldukça uzundur %85 oranında 15 yıldan daha fazla evli durumdadırlar.

Türkiye’deki Parlamenterlerin toplumsal cinsiyet algısı cinsiyete göre farklılık göstermektedir. Erkek cinsiyete sahip parlamenterler toplumsal cinsiyet için genellikle cinsiyet kavramının iki farklı cinsiyeti de temsil ettiği bunun dışındaki oluşumları kabul etmediği kanısındadır. Kadın ve erkeğe farklı roller yükleyerek mevcut sistemin sürdürülebilirliğinin sağlandığını belirtmektedirler. Bazı istisnai görüşler hariç kadınlara daha çok ev içerisinde erkeklere ise daha çok kamusal alanda yer alması olarak

tanımlamaktadır (Günay ve Bener, 2011). Yapılan çalışmaların sonucu mevcut çalışma bulguları ile paralellik göstermektedir. Diğer çalışmalardan farklı olarak mevcut çalışmada iki farklı sonuç çıkmıştır birincisi toplumsal cinsiyetin iki cinsten oluştuğu bunun dışındaki oluşumların kabul görmediği, ikinci sonuç ise toplumsal cinsiyetin toplumumuzda ataerkil yapı olarak algılanması ve bunun sonucunda da kadın ve erkeğin alanlarının farklı olmasıdır.

Kadın ve erkek parlamenterin sahip oldukları hukuki haklar hususunda hiçbir ayırım bulunmamaktadır. Anayasaya göre kadın ve erkek eşit haklara sahiptir, bununla birlikte parlamentoda da gündelik hayatta da durumun böyle olmadığı görülmektedir. Türkiye’de siyasal partilerin yönetimlerine kadınların katılımı cinsiyet temelli ayrımcılıktan kurtulmuş değildir. Kadınlar siyasal partiler içerisinde, kadınlara ayrılmış az sayıda ve yardımcı konumlardan öteye geçemeyen bir alana sıkışıp kalmaktadırlar. Halen de ana-akım partilerde varlığını sürdüren bu modele göre; kadınlar siyasal kararların alındığı düzeylere pek ulaşamazlar, partinin sosyal kampanya, propaganda ve destek sağlama işlerini üstlenirler. Bu siyasal parti modeli Dünya’da ve Türkiye’de kadınların siyasal kararlara eşit katılımlarına engel oluşturan en temel nedendir. Ana-akım siyasal partilerde kadınların kamusal görünürlüğü sınırlı, icazetli ve asimetriktir. Bu özellik siyasal partilerin içerisindeki örgütlenme

anlayışlarına, kadın kolları/birimleri yönetimine ve parti ideolojilerine de içkindir. Siyasal partiler içinde kadın kolları da zaten “yan kuruluş”tur ve “erkek egemen siyasal örgüt modeli” yaygındır (Sancar ve ark., 2018; Sancar ve ark., 2021). Kadın parlamenterlerin belirttiklerine göre parlamentodaki üst makamlarda her zaman erkeklerin bulunduğu alt makamlarda da kadınların bulunduğu görüşü ifade edilmiştir. Cumhurbaşkanlığı, meclis başkanlığı, bakanlıklar, bakan yardımcılıkları, grup başkanlıkları, komisyon başkanlıkları gibi makamlardaki kadın sayısı gözle görülemeyecek kadar azınlıktadır. Verilen görevdeki kadınlarında genel itibari ile aile, çocuk, yani ev içerisinde ilgilendiren konumdaki bakanlıklara komisyonluklara görevlendirmektedirler, yine belirtmek gerekir ki kadın parlamenterler yine bu komisyonların alt dallarında toplanmışlardır. Buna gerekçe olarak kadının geç saatlere kadar mesai yapamayacağı, ailesi ile daha fazla ilgilenmesi gerektiği gerekçelerini kadın parlamenterler belirtmişlerdir. Erkek parlamenterler için durum tam tersidir. Genellikle üst makamlarda görevlendirilirler bu sadece meclis için değil akademik hayatta, kamusal alanlarda da böyledir. Kadın ve erkek parlamenterlerin yaşadıkları güçlükler hususunda genelde ortak cevaplar alınmıştır, uzun mesai saatleri ve yoğunluktan ailelerine yeterince vakit ayıramamaları yaşadıkları güçlüklerdir (Deniz, 2007; Derin, 2020). Mevcut

çalışma ile alınan cevaplar durumu özetler niteliktedir ve literatürle uyumludur.

Kadın parlamenterlerin meclis masalarında ve kürsülerde “kadın milletvekili”, “kadın”, “pozitif ayrımcılık”, “kadın gibi”, “kadın başıyla” gibi söylemlerden hoşlanmadıklarını görmekteyiz. Hitap şekli olarak “sayın ...” tercih ettiklerini çokça dile getirmişlerdir. Bu bağlamda da politikada cinsiyet ayrımcılığının olduğunu söylemişlerdir. Erkek parlamenterler ise bu konuda bir sıkıntı yaşamadıklarını belirtmişlerdir (Özalp, 2016; Deniz, 2007).

Türkiye’de parlamenter olmak konusuna iki ayrı bakış açısı ile bakmamız gerekmektedir. Birinci bakış Türkiye’de erkek parlamenter olmak; Türkiye’de erkek egemen bir yapının ve erkek cinsiyetinin daha fazla önemsendiğinin bir göstergesidir. Bundan dolayı Türkiye’de yani bu coğrafyada erkek parlamenter olmak kadın parlamenterlere kıyasla daha kolaydır. Genelde erkek parlamenterler kadınlar açısından yaşanan sorunları belirtmiş kendileri açısından bir sorun olmadığını söylemişlerdir. İkinci bakış olarak kadın parlamenterler açısından bakılırsa kadın parlamenter olmak Türkiye’de ve özellikle coğrafya olarak doğu kesimlerdeki şehirlerde olmak hem başarı konusunda hem de söz sahibi olma konusunda kadınların başarılarını perçinlemektedir. Türkiye’nin ataerkil yapısı özellikle doğu bölgelerde yoğun olarak görülmesi bunun en büyük sebebidir (Demir,

2015). Mevcut çalışmada farklı coğrafi bölgelerden parlamenterler bulunmasına rağmen kişilerin kimliklerinin deşifre olması kaygısı nedeniyle bu bilgiler bulgu olarak verilememiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma toplumsal cinsiyet çerçevesinde kadınların politikada temsil oranlarını, milletvekilliği yaparken yaşadıkları güçlükleri ve kolaylıkları, kendilerine verilen haklara ne kadar erişebildikleri, bu coğrafyada parlamenter olmanın olumlu ve olumsuz yanlarını ve kadın olmanın olumlu ve olumsuz yanlarını hem kadın hem de erkek parlamenterlerin gözünden değerlendirilerek literatüre katkı sağlamıştır. Türkiye’deki parlamenterlerin toplumsal cinsiyet algısı konusunda Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 21 milletvekili ile yürütülen bu araştırmanın sonuçlarına göre parlamenterler; Toplumda kadına ve erkeğe yüklenen rollerin farklı olduğunu, kadınların daha çok ev ve aile hayatında, erkeklerin ise kamusal ve sosyal alanda aktif olduğunu ve bununla birlikte kadınların ve erkeklerin kendi alanında başarılı olabileceği vurgusu yapmışlardır.

Türkiye’de siyasete ve karar alma mekanizmalarına aktif katılım konusunda cinsiyet eşitliği arzulan seviyede değildir. Bu nedenlerle mevzuatı ve uygulamayı güçlendirici ilave politika geliştirmeye ihtiyaç bulunmaktadır. Bu doğrultuda politikada kadın sayısının

arttırılması, kota uygulanmasının getirilmesi, toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde kadınlara ve erkeklere atfedilen görevlerin kadın ve erkeklere eşit olarak verilmesi önerilmektedir. Ayrıca kadın parlamenterlere politikada üst makamlar verilmelidir. Kürsülerde kadınlara yönelik kullanılan tabirlere dikkat edilmesi gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramı çerçevesinde kadınlara ve erkeklere atfedilen görev alanları yıkılmalı kadın ve erkekler eşit görevlerde bulunma hakkı verilmelidir. Türkiye Büyük Millet Meclisinde daha fazla çalışma yapılarak mevcut literatüre daha fazla katkı sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Akarçay, P. (2019). İsveç'te cinsiyet eşitliği politikaları. *International Journal of Social Inquiry*, 12(1), 1-27. 1.

Aksayan, S., Bahar, Z., Bayık, A., Emiroğlu, O. N., Erefe, İ., Görak, G., ... & Seviğ, Ü. (2002). Hemşirelikte araştırma ilke süreç ve yöntemleri. İstanbul: HEMARGE Yayınları, (1), 156-159.

Altındal, Y. (2022). Mekânın kadın yüzüne sosyolojik aynanın karşısından bakmak. *International Academic Social Resources Journal*, (e-ISSN: 2636-7637), Vol:7, Issue:44; pp:1901-19007

Altındal, Y. (2009). Erkeksi siyasetin 'erk'siz dublörleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 351-367.

Bakırcı, Ç. M. (2019). Cinsel kimlik: Biyolojik cinsiyet, cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet nedir? *Evrin Ağacı*. Erişim, 8.

BBC News Türkçe (2018). Hangi ülkelerde kadınlar siyasette daha güçlü? <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44821229>

Coşkun, A., Özdilek, R. (2012). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği: Sağlığa yansması ve kadın sağlığı hemşiresinin rolü. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma*, 9(3), 30-39.

Creswell, J. W. (2015). Revisiting mixed methods and advancing scientific practices', in Sharlene Nagy Hesse-Biber, and R. Burke Johnson (eds), *The Oxford Handbook of Multimethod and Mixed Methods Research Inquiry*, Oxford Library of Psychology (2015; online edn, Oxford Academic, 19 Jan. 2016)

Demir, Z. (2015). Kadınların siyasete katılımı ve katılımı artırmaya yönelik stratejiler. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 35-47.

Deniz, Ş. (2007). Kadın parlamenterlerin bakış açısıyla Türkiye'de kadınların siyasal hayattaki temsili. *Journal of Management and Economics Research*, 5(7), 2-16.

Derin, N. (2020). Dünyadan ve Türkiye'den örneklerle cam tavan sendromu, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 137- 154.

Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal cinsiyet*, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ecevit, Y., & Bayrakçeken Tüzel, G. (2019). *Toplumsal cinsiyet eşitliğinin izlenmesi için el kitabı*. ISBN: 978-605-80901-2-5

- Ersoy, E. (2009) Cinsiyet kültürü içerisinde kadın ve erkek kimliği: Malatya örneği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(2), 210.
- Erzen, M. Ü. (2019). Siyasette cinsiyet eşitsizliği. *Asya Studies*, 2(8), 21-32.
- Güldü, Ö., Ersoy Kart, M. (2010) Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 64 (3), 100.
- Günay, G., Bener, Ö. (2011). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 153(153).
- Kaşıkırık, A., & Karaoğlu, N. (2021). Yerel Siyasette Kadının Adı Neden Yok?. Kadın Adayları Destekleme Derneği Yayınları, ISBN – 978-975-6487-43-3
- Kümbetoğlu, B. (2008). Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma. Bağlam yayıncılık.
- Memiş, H.B.Ö. (2017). Siyasette ve siyasal iletişimde erkeklik söylemi: 2015-2017 arası Türkiye incelemesi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(11), 557-570.
- Özalp, H. (2016). Toplumsal cinsiyet ve siyaset ilişkileri kadınların siyasette aday olması ve seçilmesinin önündeki engeller ve çözüm önerileri, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Öztepe, M. C. (2023). Kamu yönetiminde kadın: toplumsal cinsiyet temelli bir değerlendirme. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 24(1), 203-223.
- Sancar, S. (2018). Siyasal Kararlara Katılımda Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Haritalama ve İzleme Çalışması. ISBN: 978-605-64847-9-7
- Sancar, S. (2020). Siyasal kararlara katılımıda toplumsal cinsiyet eşitliği haritalama ve izleme çalışması 2018-2020 güncellemesi. Türkiye’de katılımcı demokrasinin güçlendirilmesi: Toplumsal cinsiyet eşitliğinin izlenmesi projesi faz II. ISBN: 978-605-80901-8-7
- Sancar, S., & Göç-Bilgin, M. (2021). Erkekler, erkeklikler ve toplumsal cinsiyet eşitliği haritalama ve izleme çalışması. ISBN: 978-625-7666-12-1
- Sancar, S., Toksöz, G., Yüksel-Kaptanoğlu, İ., Memiş-Parmaksız, E., Arslan, H., Kabadayı, A., ... & İnanç, B. (2021). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini İzleme Raporu 2019-2020.
- Şahin, M. (2019). Kültür aktarımında toplumsal cinsiyetin rolü. *Akademik Hassasiyetler*, 6(11), 233-249.
- TBMM, Türkiye Büyük Millet Meclisi. 27. Dönem Milletvekilleri Sandalye Dağılımı (24 Haziran 2018). <https://www.tbmm.gov.tr/sandalyedagilimi>
- Ünüvar, M. F. (2021). Siyasetin cinsiyetçi dili ve toplumsal yansımaları. İzmir Demokrasi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın ve Aile Çalışmaları Anabilim Dalı
- Yalçın, N. (2019). Bipolar hastalar açısından iyileşmenin taşıdığı anlam. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir: s.17.

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.